

MISKOLCI EGYETEM

ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR

DEÁK FERENC ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

BÉRES NÓRA:

**A BIZTONSÁGI TANÁCS ÁLTAL A NEMZETKÖZI BÜNTETŐBÍRÓSÁG
ELÉ UTALT HELYZETEK LEGFONTOSABB JOGI PROBLÉMÁI**

CÍMŰ PHD ÉRTEKEZÉSÉNEK TÉZISEI

MISKOLC

2020

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	2
Rövidítések jegyzéke	3
I. A kitűzött kutatási feladat és az értekezés szerkezete.....	4
II. A kutatás során alkalmazott módszerek	10
III. A kutatás tudományos eredményeinek összefoglalása	11
IV. Az értekezés szerzőjének témához kapcsolódó publikációi	20

Rövidítések jegyzéke

AU	<i>African Union</i>	Afrikai Unió
BT	<i>United Nations Security Council</i>	az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanács
ECCC	<i>Extraordinary Chambers of the Courts of Cambodia</i>	a Kambodzsai Bíróságok Különleges Kamarái
ENSZ	<i>United Nations</i>	az Egyesült Nemzetek Szervezete
ICC	<i>International Criminal Court</i>	Nemzetközi Büntetőbíróság
ICJ	<i>International Court of Justice</i>	Nemzetközi Bíróság
ICTR	<i>International Criminal Tribunal for Rwanda</i>	Ruandai Nemzetközi Büntető Törvényszék
ICTY	<i>International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia</i>	Ex-jugoszláv Nemzetközi Büntető Törvényszék
SCSL	<i>Special Court for Sierra Leone</i>	Sierra Leone-i Különleges Bíróság
STL	<i>Special Tribunal for Lebanon</i>	Libanoni Különleges Törvényszék

I. A kitűzött kutatási feladat és az értekezés szerkezete

A Nemzetközi Büntetőbíróság felállítása a modern nemzetközi jog egyik legjelentősebb vívmánya az ENSZ létrehozása óta. A bíróságra ruházott már-már mitologikus mandátum – azaz, hogy a büntetlenség kultuszának pajzsán éktelenkedő réseket hézag nélkül betöltse –, a büntetőbírói fórumot működésének kezdetétől fogva hatalmas elvárások elé állította. Fontos felismerni azonban, hogy az ICC rendkívül jelentős, ugyanakkor nem kizárólagos szerepet játszik a nemzetközi büntető igazságszolgáltatás színpadán: hatékony működéséhez és a hön áhított magasztos cél eléréséhez egyéb szereplők és egyéb mechanizmusok együttes közreműködése szükséges, legyenek azok például az *ad hoc* nemzetközi büntetőbíróságok, a hibrid büntetőbírói fórumok vagy a nemzeti bíróságok előtti – akár univerzális joghatóság alapján indult – büntetőeljárások.¹ Az ICC rendeltetésének megfelelő elhelyezése a nemzetközi jogrendben tehát kiemelkedő fontossággal bír, mert csak akkor kaphatunk reális képet róla, ha nem becsüljük alá, egyszersmind nem is látunk bele többet annál, mint amire valójában hivatott.

Noha a bíróságot csillapíthatatlan örvényként körülvevő kihívások egy része valamennyi nemzetközi büntetőbírói fórum működését áthatja – így például a bizonyítási eljárás sajátosságai, a nemzetközi büntető igazságszolgáltatás magasra rúgó költségei, a bíróság működésének békefenntartásra és társadalmi konszolidációra gyakorolt mérsékelt hatásai –, a Nemzetközi Büntetőbíróságnak olyan próbatételek keresztüzében is helyt kell állnia, amelyek kifejezetten csak rá jellemzőek. Ezen sajátos problémák okait két csoportba szedhetjük.

Az egyik ilyen ‘csoport’, hogy mivel az ICC-t nemzetközi szerződéssel hozták létre, a szerződések jogának – jellemzően ‘magánjogias’ sajátosságai – a Római Statútum² teremtette keretrendszer valamennyi szegletét átjárják, és kihatással vannak a bíróság előtt folyó bünvádi eljárások dinamikájára. Ugyanakkor a (nemzetközi) büntető igazságszolgáltatás erőteljesen ‘közjogias’ műfaj: az állami szuverenitásból eredő büntetőhatalom gyakorlása csak akkor hatékony, ha végrehajtják az eljáró bíróság döntéseit. A szerződéses alapok pedig a nemzetközi

¹ Lásd: Robert CRYER – Hákan FRIMAN – Darryl ROBINSON – Elizabeth WILMSHURST: *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*, Cambridge University Press, Cambridge, 2016, 181–200.

² Rome Statute of the International Criminal Court, Rome, 17 July 1998. UN Doc. A/CONF. 183/9. Magyarország a Római Statútumot aláírta, ám a ratifikált nemzetközi szerződés promulgációja azóta sem történt meg. A kihirdetés elmaradásának lehetséges okairól lásd: KOVÁCS Péter: Miért nincs még kihirdetve a Római Statútum? Gondolatok a Római Statútum és az Alaptörvény összeegyeztethetőségének egyszerűségéről, *Állam- és Jogtudomány*, 2019/1., 69–90.

büntetőjog jogintézményeit sok esetben nem tudják 'leképezni', azokat hatékonytá tenni. Ez a bíróság problémáinak általános oka, melyek az ICC előtti valamennyi ügynél fennállnak.

Praetor ius facere non potest – tartja az ősi római jogi maxima, s bár a jogalkotásra a nemzetközi (büntető)bírák felhatalmazása napjainkban sem terjed ki, e bírói fórumok jogértelmezésben játszott szerepe különös jelentőséget bír: a juriszdikció feladatává vált a nemzetközi büntetőjog fogalmainak óvatos kibontása, az ICC esetében pedig a büntetőjogi jogintézmények szerződéses alapokból való részletes 'leképezése'. Kétségtelen, hogy utóbbi nem kis kihívás elé állítja a bíróság kéktaláros testületét, azonban azt is látnunk kell, hogy egy állandó nemzetközi büntetőbíróság létrehozásának alkalmas és legitim módjára való jobb megoldás a nemzetközi jogban jelenleg nem létezik.

A fentiek fényében a bírói joggyakorlatra jelen értekezésben különösen erős hangsúly esik azzal, hogy a kiválasztott jogesetek szelekciója egyetlen célt szolgál: nevezetesen, hogy bemutassa azokat a problémákat, amelyek az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsa által a Nemzetközi Büntetőbíróság elé vitt helyzetek sajátjai. Ezzel elérkeztünk az ICC-t metsző sajátos kihívások másik 'csokrához' – az első problémakörrel való viszonyát tekintve részahalmazához –, mely a disszertáció *differentia specificája* is egyben. A bíróságnak ugyanis még több nehézséggel kell megküzdenie akkor, ha a BT kezdeményez előtte eljárásokat, mivel az elmúlt 18 év gyakorlatából egyértelműen azt olvashatjuk ki, hogy ilyenkor a Római Statútumban nem részes – azaz harmadik – államok feletti joghatóság-gyakorlásáról van szó. Ez tehát a bíróság problémáinak különös oka, mely csak a BT által kezdeményezett eljárásoknál áll fenn. Ilyenkor tehát nem pusztán arról van szó, hogy a szerződéses gyökereknek nehéz a büntetőjogot effektívvé tenniük, hanem arról is, hogy mindezt úgy kellene tenniük, hogy a Római Statútumban nem részes felekre alkalmazzák őket. S bár – a nemzetközi béke és biztonság fenntartásának imperatívusza jegyében – az ENSZ Alapokmány³ VII. fejezete alapján hozott BT határozatok a Római Statútum relatív hatályát áttörik, az így kezdeményezett eljárásokban számos jogalkalmazási kérdés kerül a felszínre, a generált politikai feszültségről már nem is beszélve. Merthogy a Biztonsági Tanács nem igazságszolgáltatási, hanem kristálytisztán politikai szerv. Ráadásul a politikai tenzió nem csupán a bíróság elé kerülő helyzetek ICC-ig tartó útját szegélyezi, végig is kíséri őket. Minthogy az afrikai kontinens az ICC 'kedvenc ügyfele', érdemes azt is számításba venni, hogy milyen utóhatásai vannak a BT

³ 1956. évi I. törvény az Egyesült Nemzetek Alapokmányának törvénybe iktatásáról.

által kezdeményezett eljárásoknak a regionális politikában, miként reagál rájuk az Afrikai Unió?

A disszertáció célja tehát, hogy bemutassa a Biztonsági Tanács által a Nemzetközi Büntetőbíróság elé utalt helyzetek gócpontjait, s hogy tegye ezt úgy, hogy rávilágít arra az ellentmondásra, ami a jogi normákban lefektetett ‘modell’ és azok gyakorlati érvényesülése között feszül azzal, hogy már a dolgozat elején leszögezi: a kutatás alapvetően ICC-fókuszú, azaz a két intézmény elemzése nem egyforma súllyal esik a latba.

Jelen értekezés tárgya sommásan a BT által az ICC elé vitt szituációk normatív, esetjogi és néhol politikai szemléletű elemzése. A vizsgálódás a bíróságot sújtó leggyakoribb bírálatok⁴ perspektíváit öleli fel: (i) az ICC-t támogató politikai akarat hiányát; (ii) az univerzális elfogadottság hiányát; (iii) az együttműködési hajlandóság hiányát; (iv) a joghatóság hiányát; valamint (v) a rendelkezésre álló anyagi források hiányát. A kutatás tárgya determinálja, hogy a disszertációban elsősorban nemzetközi büntető eljárásjogi – és nem anyagi jogi – kérdések kerülnek középpontba, ugyanakkor e komplex kérdéskör megértéséhez a nemzetközi jog egyéb területeit is segítségül kell hívni, így döntően a nemzetközi szervezetek jogát, a nemzetközi szerződések jogát, a nemzetközi humanitárius jogot, a ‘nemzetközi bíróságok jogát’ és érintőlegesen az emberi jogokat.

A témaválasztás aktualitásáról talán nem tűnik szerénytelenségnek azt állítani, hogy aligha nehéz róla meggyőzni az olvasót. Utóbbit alátámasztandó kiemelhető például, hogy az ICC agresszió büntette feletti joghatóság-gyakorlására vonatkozó kiegészítések hatályba lépése óta még két év sem telt el, vagy hogy az elemzett bírói döntések közül a legújabb az értekezés műhelyvitájára bocsátott változatában még azért nem szerepelt, mert az első kézirat lezárása után, 2020. március 9-én hozták meg.

Ami az értekezés szerkezeti felépítését illeti négy részre és kilenc fejezetre tagolódik. Az egyes részek deduktív sorrendbe rendeződnek a Biztonsági Tanács és a nemzetközi büntető igazságszolgáltatás ‘első találkozásától’ kiindulva egészen a BT által az ICC elé vitt helyzetekből kirajzolódott ügyek konkrét gyakorlati problémáikig.

⁴ Navi Pillay nyitóbeszéde a Nürnbergben 2019. október 18-án, az *International Nuremberg Principles Academy* által szervezett, *Nuremberg Forum 2019 – The Nuremberg Principles beyond the International Criminal Court: A Common Ground for Accountability* című konferencián. Elérhető: <https://www.youtube.com/watch?v=tcgTT4tjlo&list=PL6G1ej5gfwFChH793WlmsYSZ-Clt8MnZc1> [letöltve: 2020. 10. 21.].

A bevezetést követően az Alapvetés: a Biztonsági Tanács és a nemzetközi büntető igazságszolgáltatás című 2. fejezet célja, hogy bemutassa a Biztonsági Tanács ‘premierjét’ a nemzetközi büntető igazságszolgáltatásban, hogy felvázolja a BT vonatkozó hatásköreinek jogszabályi kereteit az Egyesült Nemzetek Alapokmányát segítségül hívva, valamint, hogy a Nemzetközi Jogi Bizottság előkészítő munkája révén testközelbe hozza a Biztonsági Tanács és az állandó Nemzetközi Büntetőbíróság kapcsolatának koncepcióját, illetve, hogy felvillantson néhány, a Biztonsági Tanács és a Nemzetközi Büntetőbíróság kapcsolatára vonatkozó elméleti víziót, mintegy hidat képezve a soron következő, a két intézmény viszonyát normatív szempontból elemző II. részhez.

Az értekezés II. része A Nemzetközi Büntetőbíróság előtti eljárás megindítása a Római Statútum 13. cikk b) pontja alapján című 3. fejezettel indít, és ezzel kezdetét veszi a Nemzetközi Büntetőbíróság és a Biztonsági Tanács viszonyának normatív szempontú elemzése, így elsőként a Római Statútum vonatkozó rendelkezésének részletekbe menő vizsgálata. E helyütt kitüntetett figyelmet kap az ICC és a BT kapcsolatának első ‘pillére’, azaz a Biztonsági Tanács eljárás-kezdeményező hatásköre. Az olvasó megismerkedhet továbbá a dárfúri⁵ és líbiai⁶ helyzetek Nemzetközi Büntetőbíróság elé kerülésének körülményeivel, valamint e konfliktusok társadalmi, illetve történeti kontextusával – persze csak olyan mértékben, amely a nemzetközi jogi munkák által megkívánt optimális arányokat igyekszik szem előtt tartani. A 3. fejezetben néhány olyan gyakorlati jellegű probléma – így az eljárások finanszírozásának és a nem részes államok békefenntartói feletti joghatóság-gyakorlásának kizárása, valamint az ENSZ tagállamok együttműködésre kötelezésének elmulasztása – is felsorakozik, melyek közül többnek a jelentősége és a komplexitása nem indokolta külön fejezetbe emelésüket a későbbiek folyamán. A disszertáció A Nemzetközi Büntetőbíróság előtti eljárás megindítása a Római Statútum 15*bis* és 15*ter* cikkei alapján című 4. fejezete az ún. kampaljai módosítások tükrében vizsgálja meg az ICC agresszió büntette felett gyakorolt joghatóságát, a megértéshez szükséges mértékben érintve a büntető anyagi jogi aspektusokat is, mindazonáltal kiemelten kezelve az eljárásjogi kérdéseket és a Biztonsági Tanács ‘agressziós eljárásokban’ játszott szerepét. Itt nemcsak a BT eljárás-kezdeményező hatásköre tükrében kerül az ‘agressziós eljárás’ górcső alá, hanem a részes államok és a bíróság főügyészének eljárás-kezdeményezésének fényében is, mivel utóbbiak során a Biztonsági Tanács szintén fontos szerephez jut az ‘agressziós cselekmény’ előzetes megállapítása miatt. A dolgozat A Nemzetközi Büntetőbíróság előtti

⁵ Lásd bővebben: <https://www.icc-cpi.int/darfur> [letöltve: 2020. 10. 21.].

⁶ Lásd bővebben: <https://www.icc-cpi.int/libya> [letöltve: 2020. 10. 21.].

nyomozás vagy vádeljárás felfüggesztése a Római Statútum 16. cikke alapján című 5. fejezete a normatív kereteket bemutató II. rész utolsó szerkezeti egysége, mely a Biztonsági Tanács eljárás-felfüggesztő hatáskörére fókuszál, azaz az ICC és a BT kapcsolatának második, 'negatív pillérére'. E fejezet továbbá körbejárja a 16. cikk gyakorlati alkalmazásával, illetve a gyakorlati alkalmazás 'kísérleteivel' előidézett jogi dilemmákat.

A disszertáció 6. fejezete – A Nemzetközi Büntetőbíróság és harmadik államok – nyitja az ICC és a BT kapcsolatának gyakorlati problémáira fókuszáló III. részt. A fejezet a későbbi logikai építkezés megkerülhetetlen előfeltétele, azaz deduktív alapvetés, probléma-kronologikus lépés a soron következő fejezetek megértéséhez, amelyekben olyan specifikus kérdésekről van szó, amelyek kifejezetten harmadik államokhoz kapcsolódnak. Bár a Római Statútumban erre való utalást sehol sem találunk, a Biztonsági Tanács eljárás-kezdeményező hatáskörét ezidáig mindkétszer olyan államokkal szemben gyakorolta, amelyek nem részes felek a Nemzetközi Büntetőbíróság statútumában. A PhD értekezés A komplementaritás és a Biztonsági Tanács által kezdeményezett eljárások című 7. fejezete a Római Statútum egyedi joghatóság-modelljével, a komplementaritásnak érvényesülésével foglalkozik a BT által kezdeményezett eljárások sajátosságait figyelembe véve, ehhez pedig a líbiai helyzetet segítségül hívva. A fejezet koncepciója a komplementer joghatóság nemzetközi jogrendben elfoglalt unikális jellegéből indul ki, és azzal a céllal szövi a gondolatmenetét, hogy mélyrehatóan megismertesse az olvasót az ICC joggyakorlatával, véka alá nem rejtve azokat az ellentmondásokat, amelyek a büntetőbírói fórum esetjogát helyenként jellemzik, ezzel párhuzamosan rámutatva a legutóbbi bírói joggyakorlat üdvözlendő novumaira is. A dolgozat III. részének utolsó, Az együttműködés, a nemzetközi elfogatóparancsok végrehajtása és a Biztonsági Tanács által kezdeményezett eljárások című 8. fejezete az ICC-vel való együttműködés és a bíróság határozatai végrehajtásának hiányát állítja középpontba, különös tekintettel az államfői immunitás kérdésére.

Végezetül a disszertáció Összegzés című IV. részében a következtetések és a záró gondolatok foglalnak helyet, tétélesen sorra véve a kutatás során felállított téziseket.

A kutatási feladatot összegezve tehát jelen értekezés arra a keresi a választ, hogy *(i)* miképpen kapcsolódik be a Biztonsági Tanács a nemzetközi büntető igazságszolgáltatásba; *(ii)* milyen normatív koordináták jelölik ki az ICC és a BT kapcsolatát; *(iii)* ezek hogyan érvényesülnek, milyen gócpontok jelennek meg a gyakorlatban; *(iv)* hogyan értelmezi a bírói joggyakorlat e két intézmény kapcsolatát, milyen esetjogi következtetéseket lehet levonni; és végül, *(v)* hogy

milyen politikai tényezők hatnak a Nemzetközi Büntetőbíróság és a Biztonsági Tanács kapcsolatára?

II. A kutatás során alkalmazott módszerek

A PhD értekezés forráskörét a releváns hazai és külföldi szakirodalom, nemzetközi szerződések, nemzetközi bírói döntések, valamint egyéb nemzetközi dokumentumok alkotják; és mivel a téma jellegéből adódóan elsősorban angol nyelvű források állnak rendelkezésre, a dolgozat több helyen fogalom-teremtésre vagy fogalom-árnyalásra tesz kísérletet. Utóbbi a disszertációban bemutatott kutatás egyik legnehezebb vállalkozása volt, minthogy a nemzetközi büntető anyagi jog és eljárásjog sokszor olyan fogalmakkal operál, amelyek a germán-római jogcsaládtól egyébként idegenek, gondoljunk például a *'referral'*, *'deferral'*, *'admissibility'*, *'same person / same conduct test'* terminológiákra.

A bevezetést követő 2. fejezetben alkalmazott kutatómódszertan többértű: egyrészt funkionalista, tekintve, hogy a BT egyik speciális szerepének – a nemzetközi büntető igazságszolgáltatásban betöltött funkciójának – körvonalait igyekszik megvonni; másrészt normatív, hiszen e szerep értelmezéséhez az ENSZ Alapokmány VII. fejezetéből – így különösen annak 39. és 41. cikkeiből – indul ki. A 2. fejezet továbbá a történeti módszert alkalmazza, mivel a Biztonsági Tanács és a Nemzetközi Büntetőbíróság kapcsolata gyökereinek feltárásához a Római Statútum *travaux préparatoires-ját* használja fel. A disszertáció 3. fejezete kapcsán a normatív és a dogmatikai elemzés nevezhető meg uralkodó kutatómódszertanként, ismételten elegyedve a történeti módszerrel a bíróság elé utalt két konfliktus, a dárfúri és a líbiai helyzetek bemutatásakor. A 4. fejezet alkalmazott kutatómódszertana szintén a normatív és a dogmatikai módszerre szorítkozik, többek között azért, mert a 2018. július 17-én hatályba lépett, agresszióra vonatkozó kiegészítő rendelkezések gyakorlati alkalmazására napjainkig nem került sor, így az esetjogi kutatómódszertanra e helyütt nem lehetett támaszkodni. A dolgozat 5-6. fejezetei pedig ismételten a normatív, dogmatikai és esetjogi kutatómódszertant hívják segítségül. A komplementaritás elemzésével foglalkozó 7. fejezetben a fogalomelemző, esetjogi és jogösszehasonlító módszerek kerülnek túlsúlyba, míg az értekezés 8. fejezete leginkább a történeti, fogalomelemző, normatív, jogösszehasonlító és jogeset-elemző módszereket ötvözi. Utóbbi kapcsán a fejezet nemcsak a Nemzetközi Büntetőbíróság joggyakorlatából merít, hanem számos egyéb nemzetközi és nem nemzetközi bírói fórum – így például az ICTY, az SCSL vagy a Nemzetközi Bíróság – vonatkozó döntéseit is elemzi.

III. A kutatás tudományos eredményeinek összefoglalása

Jelen értekezés a Biztonsági Tanács által a Nemzetközi Büntetőbíróság elé utalt helyzetek legfontosabb jogi problémáinak bemutatására vállalkozott. Bár e – nemzetközi jogászok között méltán sokat tárgyalt és vitákra alapos okot adó – téma első látásra gazdag forrás-bázissal kecsegteti a lelkes kutatót, a munka előrehaladtával és a megválaszolásra szoruló kérdések szofisztikáltabbá válásával egyidejűleg a vizsgálódó egyfelől azzal is kénytelen szembesülni, hogy a tengernyi szakirodalom dacára nem áll az elemzés alá vont jogi normák (Római Statútum 13. cikk b) pont, 15*bis* és 15*ter* cikkek, valamint 16. cikk) mögött bevett állami gyakorlat, azokra a Biztonsági Tanács alig hivatkozik. Másfelől pedig, ha hivatkozik is rájuk, a vonatkozó rendelkezéseket nem arra használja fel, mint amire a jogalkotói szándék eredetileg predesztinálta volna őket, hanem a néhány gyakorlati példából egyértelműen az látszik, hogy a BT – egyéb hatásköreihez hasonlóan – politikai ágendák teljesítésére használja mind a nemzetközi büntető igazságszolgáltatást, mind a Nemzetközi Büntetőbíróságot.

Utóbbi a bíróság intézményi autonómiája, függetlensége, pártatlansága és alapvetően a jogbiztonság követelménye szempontjából ugyancsak aggályos, s még ha az ICC csak ‘szenvedő alanya’ is a Biztonsági Tanács ilyenfajta törekvéseinek, mentesülni alóluk és az általuk kiváltott utóhatásoktól aligha tud. Gondoljunk csak például az *al-Bashir-ügy*⁷ és az Afrikai Unió által gerjesztett politikai hullámverésre a letartóztatási parancsok végrehajtása körül, a líbiai helyzet ‘fénysebességű’ Nemzetközi Büntetőbíróság elé utalására, az agresszió büntetének Római Statútumba foglalása körüli eposzi hosszúságú vitákra és a megszületett rendelkezések gyakorlatba ültetésének reális esélyeire, vagy a 16. cikk tényleges alkalmazására, a nem részes államok békefenntartóinak jövőbeli ‘absztrakt’ mentesítésére.

A továbbiakban a kutatás tézisei a dolgozat szerkezetét, az egyes részek és fejezetek sorrendjét követve kerülnek bemutatásra, melyek fényében a Biztonsági Tanács által a Nemzetközi Büntetőbíróság elé utalt helyzetekkel kapcsolatban az alábbi kép rajzolódott ki.

(i) *A kutatás 1. tézisként megfogalmazható, hogy a nemzetközi büntetőbíróságok létrehozásában való állami részvétel, illetve a nemzetközi büntetőbíróságok joghatóság-*

⁷ Az ügy bíróság előtti fejleményeiről lásd bővebben: <https://www.icc-cpi.int/darfur/albashir> [letöltve: 2020. 10. 21.].

gyakorlásához adott állami beleegyezés esetén az adott büntetőbírói fórum autoritását és legalitását mind az esetjogban, mind a jogtudományban kevesebb bírálat éri, mivel így az állami szuverenitást féltő aggályok kiiktathatók.

A nemzetközi jog tudományában mára már köztudomású ténynek mondható, hogy az ICC nem az első büntetőbírói fórum, melyet a BT-hez szoros kapcsolat fűz. A történeti előzmények között említhető az ICTY és az ICTR – utóbbiakkal kapcsolata olyannyira szoros, hogy a két törvényszéket a BT 827. (1993) és 955. (1994) határozatai hozták létre –, ‘kortárs’ példaként pedig az STL hozható fel, melynek – a Libanon és az ENSZ Főtitkárának közreműködésével szövegezett és a libanoni parlament által ratifikálni megakadályozott – státútumát végül az 1757. (2007) BT határozat helyezte hatályba. E törvényszékeket a többi nemzetközi büntetőbírói fórummal (SCSL, ECCC stb.) kontrasztba állítva elmondható, hogy minél kevésbé vett részt a konfliktussal érintett állam a bírói fórum létrehozásában, azaz minél erősebb külső beavatkozás nyomán született meg a bíróság (lásd: ICTY), annál inkább felerősödnek a törvényszék létrehozásának jogszerűségét kétségbe vonó hangok. *A contrario*, minél inkább bevonják az államot a bíróság létrehozásába, annál nagyobb a valószínűsége, hogy a későbbiek során a nemzetközi fórummal együtt fog működni. (Már amennyiben bevonható az állam a nemzetközi büntető igazságszolgáltatás ‘aktiválásába’, hiszen ez sok esetben egyáltalán nem jöhet számításba, lásd újfent az ICTY esetét.)

(ii) *Az értekezésben bemutatott kutatás 2. tézise szerint, egy nemzetközi büntetőbírói fórum felállításának legideálisabb módja az, ha nemzetközi szerződéssel hozzák létre.*⁸

Az 1. tézis tükrében azt mondhatjuk, hogy a legideálisabb megoldásnak a ‘nemzetközi szerződéses módszer’ kínálkozik a nemzetközi büntetőbírói fórumok felállítására, azonban nyilvánvaló, hogy a tömeges emberi jogi és humanitárius jogi jogsértésekért felelős állami vezetők, magas rangú tisztviselők felelősségre vonása és országuk önkéntes csatlakozása egy büntetőbírói fórumot létrehozni hivatott státútumhoz igencsak csekély. Utóbbi probléma áthidalása érdekében került bele a Római Statútumba annak 13. cikk b) pontja, nevezetesen, hogy a Biztonsági Tanács az ENSZ Alapokmányának VII. fejezete – tekintet nélkül az elkövetés helyére vagy az elkövető állampolgárságára – helyzeteket utalhat az ICC elé, amennyiben alapos okkal feltételezhető, hogy a bíróság *ratione materie* joghatóságába tartozó

⁸ A Római Statútumot előkészítő munkálatokról lásd: William SCHABAS: *An Introduction to the International Criminal Court*, Cambridge University Press, Cambridge, 2017, 16–22.

büntetteket követték el a Római Statútum hatálybalépése – 2002. július 1., illetve agresszió esetén 2018. július 17. – után.

(iii) A disszertáció 3. tézise alapján a Biztonsági Tanács Nemzetközi Büntetőbíróság előtti eljárás-kezdeményező hatásköre az ENSZ Alapokmány 41. cikke alapján foganatosítható nem fegyveres szankciók körébe tartozik.

A Biztonsági Tanács nemzetközi büntető igazságszolgáltatásban játszott szerepének megvonásánál – a BT egyéb hatásköreihez hasonlóan – értelemszerűen az Egyesült Nemzetek Alapokmányából kell kiindulni, amit – az amerikai alkotmányjogtól kölcsönbe vett – beleértett hatáskörök elméletével összhangban kell értelmezni. Ezt szem előtt tartva a Biztonsági Tanács és a Nemzetközi Büntetőbíróság kapcsolatának mögöttes jogalapját az ENSZ Alapokmány 39. és a 41. cikkei teremtik meg. Utóbbi tükrében elmondható, hogy a Biztonsági Tanács Római Statútum 13. cikk b) pontjába, illetve 15ter cikk (1) bekezdésébe foglalt hatáskörei az ENSZ Alapokmány 41. cikke alatti nem fegyveres szankciók bővíthető körébe tartoznak. A szankciós jelleg ilyen esetekben ott érhető tetten, hogy a BT olyan államokra ‘kényszerít’ egy szerződéses rezsimet, amelyet ezen államok nem fogadtak el, illetőleg nem ratifikáltak. (Jóllehet elméletben az is előfordulhatna, hogy a BT olyan állam helyzetét utalja a Nemzetközi Büntetőbíróság elé, mely a részes fél a Római Statútumban, erre azonban a gyakorlatban jelen sorok írásáig még nem volt példa.)

(iv) A kutatás 4. tézise értelmében elmondható, hogy a Római Statútum a Nemzetközi Büntetőbíróság és a Biztonsági Tanács kapcsolatát két pillérre helyezi: a BT eljárás-kezdeményezésére (13. cikk b) pont, illetve 15ter cikk) és eljárás-felfüggesztésére (16. cikk).

A Nemzetközi Büntetőbíróság és a Biztonsági Tanács kapcsolatának normatív kereteit közvetve – a már fentebb is említett – ENSZ Alapokmány, valamint közvetlenül a Római Statútum normái határozzák meg. Utóbbi a két intézmény kapcsolatát két pillérre helyezi: a BT eljárás-kezdeményezésére (13. cikk b) pont, illetve 15ter cikk) és eljárás-felfüggesztésére (16. cikk). Bár eme rendelkezések szerinti gyakorlati esetek száma kevés, annál több problémát rejtenek. Utóbbit szemléletesen példázza, hogy a 13. cikk b) pontja alapján idáig csak két esetben indult eljárás az ICC előtt (2005-ben dárfúri humanitárius katasztrófa, 2011-ben a líbiai arab tavasz okán), és e helyzetekből származó ügyek egyike sem jutott el az ítélethozatalig az érintett államok, valamint a Római Statútumban részes államok együttműködésének hiányában.

A vonatkozó BT határozatokban – 1593.⁹ (2005) és 1970.¹⁰ (2011) – foglaltak az érdemi büntetőeljárások lehetőségének gátat szabnak a finanszírozás és a joghatóság kizárásával, továbbá az ENSZ tagállamok együttműködési kötelezettségét kimondó rendelkezések mellőzésével. A két pillért illetően azt lehet látni, hogy az eddigi utalások alkalmával a BT – néhol hatásköreinek túllépése, néhol ki nem használása mellett – bár eljárásokat indított az ICC előtt, az eljárások rögzös útját – a bírósági felülvizsgálat alá nem vonható, így adott esetben jogellenesnek ki nem mondható határozataival – determinálta.

(v) *A PhD értekezés 5. tézise, hogy az ICC agresszió büntette feletti eljárási képessége sui generis joghatósági rendszert képez egy sui generis joghatósági rendszerben.*

Mely kiváltképpen a részes államok és a főügyész által indított eljárásokra igaz, és ami a bíróság időbeli, személyi és területi joghatóságára vonatkozó különbségekből, valamint az eljárás megindításának előfeltételeire vonatkozó többletfeltételekből adódik. Ugyanakkor megjegyzendő, hogy e *sui generis* joghatósági rendszer a Biztonsági Tanács által ICC elé vitt helyzetekben kevésbé sajátos a másik két eljárást indító mechanizmushoz képest, minthogy a BT-t a joghatósági korlátok közül egyedül az aktiváláshoz szükséges 30 ratifikáció és a visszamenő hatály tilalma kötötte, illetőleg köti. A Biztonsági Tanács agresszió büntetével kapcsolatos hatásköre a Római Statútum rezsímjét ismételtelen megdöntik, azaz a szerződéses normák meghajolnak a nemzetközi béke és biztonság imperatívusza előtt. Az ICC agresszió feletti joghatóságáról azt mondhatjuk, hogy az némiképp egyszerűbbnek tűnik – legalábbis az absztrakció és a jogi normák szintjén – a BT indította eljárásokban, mint a részes államok utalásai és a *proprio motu* bűnvádi eljárások viszonylatában.¹¹

(vi) *A disszertáció 6. téziseként kijelenthető, hogy a Római Statútum hatályba lépése óta eltelt közel két évtizedben a 16. cikk ‘rendeltetészerű’ alkalmazására még nem került sor.*

Ami a 16. cikk szerinti eljárásokat illeti elmondható, hogy e rendelkezés gyakorlati ‘működése’ ugyancsak szerény. A BT eddig kétszer függesztette fel az ICC előtti ‘eljárást’ (1422. (2002) és 1487. (2003) határozatok), azonban egyik eset sem a rendelkezés valódi célját szolgálta,

⁹ S/RES/1593, elérhető: [https://undocs.org/S/RES/1593\(2005\)](https://undocs.org/S/RES/1593(2005)) [letöltve: 2020. 10. 21.].

¹⁰ S/RES/1970, elérhető: [https://www.undocs.org/S/RES/1970%20\(2011\)](https://www.undocs.org/S/RES/1970%20(2011)) [letöltve: 2020. 10. 21.].

¹¹ Az ICC sajátos joghatósági rezsímjéről lásd bővebben: ÁDÁNY Tamás Vince: A Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósága. Előzmények, tendenciák, előfeltételek. Pázmány Press, Budapest, 2014.

tudniillik, hogy a konfliktusos államok a tartós béke előmozdítása érdekében az eljárás felfüggesztésével időt nyerjenek. A 16. cikk szerinti eljárások mindkét alkalommal az Egyesült Államok politikai akaratát juttatták érvényre úgy, hogy a rendelkezés alkalmazási feltételei – az Alapokmány 39. cikke szerinti nemzetközi béke és biztonság veszélyének fennforgása, valamint konkrét eljárás fennállása – nem teljesültek, azaz az 1422. (2002) és 1487. (2003) határozatok absztrakt, *pro futuro* jelleggel születtek. Azaz a Római Statútum 16. cikke ‘rendeltetésszerű’ alkalmazásának nincs gyakorlata.

(vii) A doktori kutatás 7. tézise úgy foglалható össze, hogy a Biztonsági Tanács által a Nemzetközi Büntetőbíróság elé utalt helyzetek érintettjei a gyakorlatban harmadik államok.

A Nemzetközi Büntetőbíróság és a Biztonsági Tanács kapcsolatának a dolgozatban vizsgált gyakorlati nehézségei kapcsán fontos látni, hogy az eddigi gyakorlat alapján harmadik államokról, azaz a Római Statútumban nem részes felekről van szó. A harmadik államok Római Statútumban való jogállása négyféle perspektívából vizsgálható. Ezek közül az első a harmadik államok – relatíve széleskörű – jogai, továbbá a bíróság objektív jogalanyisága, a harmadik államok beálló kötelezettségei, valamint a harmadik államok kötelezettségnek nem minősülő jogi érintettsége.

(viii) Az értekezés 8. tézise akként ragadható meg, hogy az ICC előtti ügyek tényleges elfogadhatósága sokkal valószínűbb a BT indította eljárásokban, mivel így az érintett államnak kevesebb idő áll rendelkezésére az állami bíróság előtti érdemi büntetőeljárás megindítására, illetve érdemi eljárási cselekmények foganatosítására.

A komplementaritás érvényesülése, az egyes ügyek elfogadhatósága újabb gócpontként jelentkezett a BT által kezdeményezett eljárásokban. Pontosabban a BT által kezdeményezett eljárásokban is, mivel a komplementaritás gyakorlati értelmezése a bíróság joghatóságának *ex officio* vizsgálata során valamennyi ügyben felmerül. Az ICC és a BT relációjában elmondható, hogy a kiegészítő joghatóság elve alapján az ICC előtti eljárások tényleges elfogadhatósága – azaz a helyi hatóságok hajlandóságának és képességének a hiánya – sokkal valószínűbb akkor, ha az ENSZ fő szerve indítja meg a bíróság eljárását, különös tekintettel az idő rövidegére, mely az érintett államoknak ilyen esetekben rendelkezésére áll.

(ix) *A disszertáció 9. tézise tükrében, az esetjogban helyenként fellelhető inkonzisztencia a nemzetközi büntetőbírói joggyakorlat egyik – jogbiztonsági aggályokat sejtető, ám szükségszerű – attribútuma, mely a jogterület újszerűségéből adódóan az egyes fogalmak gyakorlati kimunkálásának sajátos negatív hozadéka.*

A komplementaritással kapcsolatban, a *Szajf Kadhafi és Abdullah al-Senussi ügyeiből*¹² levonható következtetésként jelentkezik továbbá a bírói gyakorlatban megmutatkozó inkonzisztencia, mely a nemzetközi büntetőbírói joggyakorlat egyik – jogbiztonsági aggályokat sejtető, ám szükségszerű – attribútuma, az egyes fogalmak – mint például az elfogadhatósági teszt – gyakorlati kimunkálásának sajátos negatív hozadékaként értékelhető.

(x) *10. téziseként megállapítást nyert, hogy a Római Statútum 27. cikke és 98. cikk (1) bekezdése közötti normakonfliktus csak látszólagos, azt a Nemzetközi Büntetőbírói fellebbviteli tanácsa a Jordánia-ítéletben*¹³ *feloldotta.*

A kutatás során egyértelművé vált, hogy a nemzetközi (büntető)jogi szakirodalmat leginkább az együttműködés, a nemzetközi elfogatóparancsok végrehajtása és a Biztonsági Tanács által kezdeményezett eljárások kérdésköre osztja meg,¹⁴ mely az államfői immunitás jogintézménye által ‘megszínezve’ hosszan tartó nehézségeket okozott az ICC joggyakorlatában (lásd *Omar al-Bashir ügyét*) a Római Statútum 27. cikke és 98. cikk (1) bekezdése között – látszólag – feszülő normakonfliktus miatt. Az ICC valamennyi, a 87. cikk (7) bekezdése szerinti eljárásban kimondta a letartóztatási parancsok végrehajtásának kötelezettséget a részes államok – így például a dolgozatban is vizsgált Malawi, Csád, Kongói Demokratikus Köztársaság, Dél-afrikai Köztársaság és Jordánia – oldalán, ugyanakkor ezt egymásnak ellentmondó érvekre hivatkozva, a konzisztens bírói esetjog kialakítását mellőzve tette. A fenti normakonfliktus feloldása a Nemzetközi Büntetőbírói esetjogának egyik legnagyobb kihívása volt, amit az ún. *Jordánia-ítéletben* sikerült tisztázni. Ez ügyben a fellebbviteli kamara – sommásan – kimondta, hogy bár Szudán nem részes állama a Római Statútumnak, a Biztonsági Tanács 1593. (2005)

¹² A *Kadhafi-ügyről* lásd: <https://www.icc-cpi.int/libya/gaddafi>), míg *al-Senussi ügyéről* lásd: <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1034&ln=en> [mindkettő letöltve: 2020. 10. 21.].

¹³ Judgment in the Jordan Referral re Al-Bashir Appeal, The prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al-Bashir, ICC-02/05-01/09-397, ICC Appeals Chamber, 6 May 2019, elérhető: <https://www.icc-cpi.int/Pages/record.aspx?docNo=ICC-02/05-01/09-397> [letöltve: 2020. 10. 21.].

¹⁴ Így lásd például Dov JACOBS: The Frog that Wanted to be an Ox: The ICC’s Approach to Immunities and Cooperation, in: Carsten STAHN: *The Law and Practice of the International Criminal Court*, Oxford University Press, Oxford, 2015, 281–304.

határozata az afrikai országot olyan analóg jogállásba helyezte, mintha az volna, így a 27. cikkben foglaltak – az államfői immunitás anyagi és eljárásjogi *expressis verbis* eltörlése – rá is vonatkozik (és így normakonfliktus esete sem állhat fenn).

(xi) Végezetül a kutatás 11. téziseként rögzíthető, hogy az ICC előtti jogalkalmazási kérdések eldöntésére az ICC hivatott, így egy tanácsadó vélemény kérése a Nemzetközi Bíróságtól az al-Bashír-ügyben gyengítené a Nemzetközi Büntetőbíróság hitelességét és pozícióját a nemzetközi jogrendben.

Az al-Bashír-ügy a regionális politikában hatalmas feszültséget gerjesztett: az Afrikai Unió a volt szudáni elnök elleni első letartóztatási parancs kibocsátása után (2009) azon nyomban felszólalt a kontinens belügyeibe való beavatkozás okán, illetve az eljárás felfüggesztésére is törekedett a Római Statútum 16. cikkében megfogalmazott lehetőséget kihasználva. Az afrikai államok együttműködési kötelezettségének hiánya – részben – a regionális nemzetközi szervezet által generált politikai feszültség következménye, melynek megoldását az AU az Emberek és Népek Jogainak Afrikai Bírósága joghatóságának kiterjesztésében és a Nemzetközi Bíróságtól való tanácsadó vélemény kérésében látja. Noha az ICJ tanácsadó véleményei a nemzetközi jogban a jogi normák értelmezésének jótékony segédeszközöként szolgálnak, a Római Statútum 119. cikk (1) bekezdésének fényében felmerül, hogy szerencsés-e, ha a kérdésben nem a Nemzetközi Büntetőbíróság foglal állást? Az ún. *compétence de la compétence* elvének tükrében a statútum kimondja a bíróság esetjogában jelentkező igazságszolgáltatási kérdések eldöntésére való hatáskörét, azaz, hogy az ICC igazságszolgáltatási feladataival kapcsolatosan felmerülő bármely vitában az ICC dönt. Egy tanácsadó vélemény kérése az ICJ-től azonban – még ha annak ereje ‘csupán’ ajánlási értékű is – esetlegesen újabb kritikai hangokat erősíthet fel a Nemzetközi Büntetőbíróság kompetenciájának hiányát sugallva, valamint további, az ICC hitelességét és nemzetközi szintéren birtokolt potenciálját tovább csorbítva. (Utóbbi pedig fokozottan igaz lenne akkor, ha a Nemzetközi Bíróság az ICC fellebbviteli tanácsa által a Jordánia kötelezettségszegése kapcsán kimondottakkal szembe helyezkedne.)

A levont következtetések alapján a Nemzetközi Büntetőbíróság és a Biztonsági Tanács kapcsolatáról elmondható, hogy e koncepció – az ICTY és az ICTR által hátrahagyott örököség szellemében – mint az ICC ‘kvázi *ad hoc* ága’ jóllehet költséghatékonyság és időtakarékoság

szempontjából a római diplomáciai konferencián kecsegtető megoldásnak látszott, a büntetlenség korával való leszámolás tekintetében számottevő eredményekkel az elmúlt 15 esztendőben nem szolgált.

Ennek legfőbb oka a BT átható politikai karakterében keresendő, amely leegyszerűsítve két problémakört von maga után. Az egyik, hogy az ICC előtt kezdeményezett eljárások szelektívek – a Biztonsági Tanács egyfajta ‘*à la carte*’ megközelítést alkalmaz –, minthogy az eddigi esetek alapján a külső szemlélőkön megalapozottan lehet úrrá az a benyomás, hogy a Biztonsági Tanács sokszor nem gyakorolja a Római Statútum 13. cikk b) pontja alatt található jogosultságát akkor, amikor kellene.

Másfelől a megindított eljárások – Dárfúr és Líbia – tekintetében elmondható, hogy a bíróságnak egyedül, ‘félkarú óriásként’ kell megküzdenie azok kihívásaival, mivel a Biztonsági Tanács a vonatkozó határozataiban a bíróság joghatóságát leszűkítette, a bíróságtól a finanszírozást megvonta, az ENSZ tagállamokat együttműködésre fel nem szólította, a későbbiekben pedig az ICC határozatainak, letartóztatási parancsainak végrehajtását ún. *follow-up* határozatok formájában nem támogatta.

Bár az ‘agressziós eljárások’ gyakorlatának hiányában a Római Statútum 15bis és 15ter cikkeibe foglalt joghatósági rendszer működőképességéről csak spekulatíván lehet állást foglalni, a szabályozás komplexitása, a joghatósági előfeltételek sokasága, valamint az agressziós cselekmény és az agresszió büntette szükségszerű összefonódásának lehetséges politikai kihatásai egyértelműen arra engednek következtetni, hogy egy ilyen eljárás megindításának valószínűsége a belátható jövőben igencsak csekély.

A két intézmény kapcsolatának másik pillére, a Római Statútum 16. cikkében testet öltő eljárások felfüggesztése szintén nem tudta az eredetileg hozzá fűzött jogpolitikai célokat beteljesíteni, mivel eddig a Biztonsági Tanács olyan esetekben hivatkozott rá csupán, amelyek a jogalkotó eredeti szándékával nem állnak összhangban.

Az eddigi gyakorlat alapján megállapítható, hogy még ha a Biztonsági Tanács él is a 13. cikk b) pontjában testet öltött hatáskörével, az eljárás további folyása során a büntetőbírói fórumot teljesen magára hagyja, az ICC pedig a BT határozatok és a Római Statútum által teremtett normatív keretek, valamint az Afrikai Unió által gerjesztett politikai feszültség pókhálójába gabalyodva – stílszerűen – bár hajlandó lenne, de nem képes eljárni.

Emellett azonban a realitások talaján állva azt is látni kell, hogy a BT kezdeményezte eljárások lehetősége, valamint a 16. cikkben foglaltak beemelése a Római Statútumba az ICC megszületésének szükségszerű előfeltételei voltak, s e rendelkezések mellőzése esetén ma minden bizonnyal nem beszélhetnénk állandó Nemzetközi Büntetőbíróságról.

IV. Az értekezés szerzőjének témához kapcsolódó publikációi

- BÉRES Nóra: The Role of the Security Council in International Criminal Justice: A Comparative Analysis of the ICTY and the STL, *Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica* 2019/2. 123–143. (20);
- BÉRES Nóra: A Római Statútum alkalmazhatóságának kérdései és kihívásai harmadik államok esetén, *Fontes Iuris. Az Igazságügyi Minisztérium szakmai folyóirata*, 2019/3. 24–32. (9);
- BÉRES Nóra: Törésvonalak a nemzetközi elszámoltathatóság terén. A Nemzetközi Büntetőbíróság és az Afrikai Unió viszonya, *Állam- és Jogtudomány*, 2019/1. 5–18. (14);
- BÉRES Nóra: *A komplementaritás elvének érvényesülése, különös tekintettel a líbiai helyzetre*, 49–56. (8), in: *Profectus in litteris IX.: Előadások a 14. debreceni állam- és jogtudományi doktorandusz-konferencián* (szerk.: P. Szabó Béla – Zaccaria Márton Leó – Árva Zsuzsanna), Lícium Art Kiadó, Debrecen, 2018;
- BÉRES Nóra: *A Nemzetközi Büntetőbíróság mint félkarú óriás? Az együttműködési kötelezettség és az államfői immunitás összeütközése esetén alkalmazható megközelítési módok a hatékonyság elvének tükrében*, 11–28. (18), in: *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium – Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai* (szerk.: Bragyova András) Gazdász–Elasztik Kft. Kiadó, Miskolc, 2017;
- BÉRES Nóra: *A Nemzetközi Büntetőbíróság államokkal való együttműködésének problémája, különös tekintettel az államfői immunitás kérdésre*, 43–48. (6), in: *Doktoranduszok Fóruma: Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa* (szerk.: Szabó Miklós) kiadta a Miskolci Egyetem, Miskolc, 2017;
- BÉRES Nóra: *A Dárfúrtól Hágáig vezető út, avagy az ENSZ Biztonsági Tanács 1593. (2005) határozatának jelentősége a Nemzetközi Büntetőbíróság történetében*, 29–38. (10), in: *PEME 12. PhD-konferencia* (szerk.: Koncz István – Szova Ilona) kiadta a Professzorok az Európai Magyarországiért Egyesület, Budapest, 2016;

- BÉRES Nóra: *A Nemzetközi Büntetőbíróság és az ENSZ Biztonsági Tanácsának kapcsolata által felvetett legfontosabb gyakorlati problémák*, 18–30. (13), in: *Doktori Műhelytanulmányok 2016* (szerk.: Kecskés Gábor) kiadta a Széchenyi István Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Győr, 2016;
- BÉRES Nóra: *A líbiai helyzet a Nemzetközi Büntetőbíróság előtt*, 187–194. (8), in: *Tavaszi Szél 2016 – Spring Wind 2016. Tanulmánykötet. I. kötet: Agrártudomány, állam- és jogtudomány, föld- és fizikatudomány, had- és rendészettudomány* (szerk.: Keresztes Gábor) kiadta a Doktoranduszok Országos Szövetsége, Budapest, 2016;
- BÉRES Nóra: Réka Varga: *Challenges of Domestic Prosecution of War Crimes with Special Attention to Criminal Justice Guarantees* (recenzió), *Állam- és Jogtudomány*, 2016/2. 102–107. (6);
- BÉRES Nóra: *The Principle of Complementarity in Practice Based on the Case-Law of the International Criminal Court*, 12–19. (7), in: *The Publications of the MultiScience – XXX. microCAD International Multidisciplinary Scientific Conference* (szerk.: Kékesi Tamás) kiadta a Miskolci Egyetem, Miskolc, 2016;
- BÉRES Nóra: *Gondolatok a Nemzetközi Büntetőbíróság joghatóságának vitás kérdéseiről*, *Publicationes Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica*, 2015/1. 203–212. (10);
- BÉRES Nóra: *Az ICC joggyakorlatának kezdeti kihívásai: a dárfüri helyzet a nemzetközi büntetőbírói fórum előtt*, 11–26. (15), in: *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium – Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai* (szerk.: Bragyova András) Gazdász–Elasztik Kft. Kiadó, Miskolc, 2015;
- BÉRES Nóra: *A Nemzetközi Büntetőbíróság joghatósága, különös tekintettel az eljárást indító mechanizmusokra*, 63–70. (8), in: *Profectus in litteris VII.: Előadások a 12. debreceni állam- és jogtudományi doktorandusz-konferencián* (szerk.: P. Szabó Béla – Szemesi Sándor), Lícium Art Kiadó, Debrecen, 2015;
- BÉRES Nóra: *Reflections on Some Disputed Issues Related to the Jurisdiction of the International Criminal Court*, 379–387. (9), in: *Universitatea "Nicolae Titulescu" "CONSTANT 2015" – CONFERINȚA STUDENȚEASCĂ ANUALĂ: Universitatea*

"Nicolae Titulescu" București, 24-25 aprilie 2015., E-Book. kiadta a Nicolae Titulescu Egyetem, Bukarest, Románia, 2015;

- BÉRES Nóra: *A komplementaritás elve a Nemzetközi Büntetőbíróság joggyakorlata tükrében*, 21–30. (10), in: *Via scientiae iuris – International Conference of PhD Students in Law* (szerk.: Róth Erika) Gazdász–Elasztik Kft. Kiadó, Miskolc, 2015;
- BÉRES Nóra: *Crucial Aspects of the Relationship Between the ICC and the Security Council*, 41–46. (5) in: *Doktoranduszok Fóruma: Állam- és Jogtudományi Kar Szekciókiadványa* (szerk.: Szabó Miklós) kiadta a Miskolci Egyetem, Miskolc, 2015;
- BÉRES Nóra: *Thoughts about Crimes Against Humanity*, 33–37. (5), in: *Doktoranduszok Fóruma: Állam- és Jogtudományi Kar szekciókiadványa* (szerk.: Szabó Miklós) kiadta a Miskolci Egyetem, Miskolc, 2015.